

Mısır 2010

Resmi Adı	Mısır Arap Cumhuriyeti
Başkent	Kahire
Yüzölçümü	1.001.450 km ²
Nüfus	81.121.000
GSYH	218,4 milyar dolar
Hükümet Biçimi	Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Hüsnü Mubarek (1981-)
Dışişleri Bakanı	Ahmed Ebul Geyt
Türkiye Büyükelçisi	Abdurrahman Salaheldin
Askeri Harcamalar	4,64 milyar dolar
Asker Sayısı	468,500

Etnik Yapı

Hami	% 98
Diğer	% 2

Dini Yapı

İslam	% 94 (Çoğunluğu Sünni)
Hiristiyan	% 6 (Kıpti ve diğerleri)

Petrol Üretimi	680.500 varil/gün
Petrol Tüketimi	683.000 varil/gün
İhracat	25,3 milyar dolar
İthalat	46,5 milyar dolar

Mısır 2010

İsmail Numan Telci

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Özet

Arap dünyasının en önemli ülkelerinden olan Mısır'da 2010 özellikle iç siyasi gelişmelerin gündemi belirlediği bir yıl olmuştur. İktidardaki Ulusal Demokratik Parti, Şura Konseyi seçimleriyle bu konumunu daha da güçlendirmiş, yılsonuna doğru gerçekleşen parlamento seçiminde ise muhalefeti neredeyse tamamen ortadan kaldırarak rejimdeki baskının dozunu artırmıştır. Seçim öncesi propaganda dönemi başta olmak üzere, oy verme işlemleri sırasında ve oyların sayımı sürecinde birçok hukuksuzluğun yapıldığı tespit edilmiş, seçim sonuçlarına birçok gözlemci tarafından itirazlar edilmiş ancak herhangi bir sonuç alınamamıştır. Muhalefet üzerinde de gözle görülür bir baskının varlığı ülkede iktidar karşıtı hareketlenmelerin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu gruplar Halid Said adlı gencin polis tarafından öldürülmesi gibi sembolik olaylar etrafında organize olup gösteriler düzenlemişlerdir. Öte yandan kimi bölgelerde Müslümanlarla Hristiyan nüfus arasında çatışmalar çıkmış, yerel güvenlik güçleri bunları engellemekte yetersiz kalmıştır. Bu durum Hristiyanlar üzerinde de baskının artışta olduğuna işaret etmiştir. Baskı altında olan bir diğer grup da Sina Yarımadası'nda yaşayan Bedevilerdir. Güvenlik güçlerinin Bedevi gruplara yönelik operasyonları tepkiyle karşılanmış, hükümet sonunda bu grupların temsilcileriyle görüşmeler düzenleyerek çözüm yolları aramıştır. Dış politika konularında önceki yıllardan farklı bir tavır sergilemeyen Kahire yönetimini 2010 yılında rahatsız eden en önemli konu, Nil nehri suları üzerindeki haklarını tehdit eden, Nil Havzası İnisiyatifi üyesi 6 devletin nehir sularından yararlanmak konusunda uzlaşmaya vararak bir anlaşma imzalamaları olmuştur. Mübarek yönetimi bunun ardından anlaşmayı tanımadığını belirtmiş, hatta Nil nehri suları konusunu Dışişleri Bakanlığı yetkisinden alıp Millî Güvenlik Konseyi'ne vermiş, yani konuyu bir ulusal güvenlik meselesi olarak gördüğünü duyurmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şura Konseyi Seçimleri ■ Bedeviler ■ Kiptiler ■ Halid Said ■ Seçimler

Egypt 2010

Abstract

In Egypt, 2010 has been largely dominated by the internal political developments. The ruling National Democratic Party has strengthened its existing position by first winning quite a large number of seats in Shura Council election and second, almost fully eliminating opposition parties in the parliamentary elections in December. The results has led many to think that the degree of the pressure on opposition would escalate following the elections. The NDP members and security forces have prevented opposition to conduct their election campaigns in many cities. Although rumours regarding corruption and unlawfulness during the election has been reported by national and international election observers, those reports were not taken into consideration by the Higher Election Committee. Members of opposition groups have organized demonstrations not only for exhibiting their discomfort because of the corruption during the election, but also cursing the attitude of police in the torture-killing case of Khaled Said. On the other hand, some cities witnessed clashes between Christian minority and some Muslims and local security forces were not able to prevent those conflicts. The intensity of clashes indicated the rising pressure on Christians in the country. Sinai Bedouins were also subjected to maltreatment by the Egyptian security forces. Mubarak administration have sent envoys to the region in order to establish a sustainable 'peace' with those Bedouin groups. The hardest challenge for Egypt in 2010 came from the southern neighbours. The Nile Basin Initiative countries have signed an agreement which threatened Egypt's rights on Nile water. Cairo in response announced that the Nile waters are a "national security issue" for Egypt and any claim by other parties are not acceptable.

Keywords: Shura Council Elections | Bedouins | Copts | Khaled Said | Elections

Giriş

Her ne kadar bulunduğu coğrafyadaki en büyük nüfusa sahip olsa da Mısır, bölge politikalarında kendisinden beklenen etkinliği gösterememektedir. Bunda özellikle ülkedeki yönetim kadrosunun Amerika ve İsrail yanlısı politikalar izlemesi ön plana çıkmaktadır. Kahire'nin bu yakın ilişkileri Mısır'ı sadece etkisiz bir aktör yapmakla kalmıyor, onun bölgedeki diğer Arap devletleri tarafından da güvenilir bir komşu olarak kabul edilmesine neden oluyor. Bu negatif imaj Mısır'ın gerçek potansiyelinden uzak bir aktör olarak bölge politikalarında etkin olamamasına neden olmaktadır. Geçmiş yıllardaki gelişmeler Hüsnü Mübarek yönetiminin bu düzeni kolay kolay değiştirmeyeceğini göstermiştir. Ancak özellikle son yıllarda ülkede yönetime karşı büyük bir tepkinin su yüzüne çıktığı gözlemlenmektedir. Gerek ülkedeki ekonomik olumsuzluklar, gençlerdeki yüksek işsizlik, bölge politikalarında etkisizlik Mısır sokaklarında Mübarek'e yönelik tepkinin artmasına neden olmuştur. Durum böyle olmakla birlikte ülkede 30 yıldır süren sıkıyönetim ve baskıcı rejim muhalif sesleri şiddetli bir biçimde bastırmakta ve organize bir muhalefete izin vermemektedir.

Mısır'da 2010 yılı rejime karşı muhalif seslerin yükseldiği, yavaş yavaş sistematik ve organize bir hale geldiği ve özellikle uluslararası kamuoyunda büyük yankı uyandıran Wikileaks belgelerinde Kahire yönetimi ile ilgili sızdırılan bilgilerin büyük tepkilere neden olduğu bir yıl olmuştur. Rejim karşıtı gösterilerde ön plana çıkan gençler polis tarafından gözetim altına alınmakta ve bazıları şiddetli işkenceler görmektedir. Bu baskıcı

politikaların sosyal medya aracılığıyla ortaya çıkması ülkedeki muhalif gösterilerin daha da artmasına neden olmuştur. Yine bu yıl içinde düzenlenen parlamento seçimleri muhalefete uygulanan baskı nedeniyle iktidardaki Ulusal Demokratik Parti'nin (UDP) mutlak zaferiyle sonuçlanmış ancak bu durum muhalefetteki gruplar tarafından büyük tepki toplamıştır. Hristiyan-Müslüman ilişkilerinde uzun zamandır görülmeyen gerginlikler meydana gelmiş ve yer yer bu gruplar birbirlerine saldırılar düzenlemişlerdir. Mısır'da 2010 yılındaki gelişmelerin ele alınacağı bu yazıda öncelikle ülkenin iç siyasetinde meydana gelen olaylara yer verilecek, daha sonra da Kahire'nin bölge ülkeleriyle ve uluslararası aktörlerle ilişkileri değerlendirilecektir. Ayrıca Mısır'ın Türkiye ile ilişkilerine de detaylı bir biçimde değinilecektir.

Baskı Rejimi ve Halid Said'in Polis Tarafından Öldürülmesi

Mısır'da polisin muhalifler ve tutuklular üzerine uyguladığı şiddet uzun zamandır bilinmekteydi. Yerel ve uluslararası medya özellikle polisin uyguladığı işkencelere zaman zaman yer vermiş ve bu uygulamaların ülkedeki yaygınlığına dikkat çekmiştir. Son yıllarda ise geleneksel medyadan daha fazla ses getiren bir platform olan sosyal medya işkence ve haksız yere gözaltına alma gibi insan hakları ihlallerinin daha çabuk bir biçimde duyulmasını sağlamış ve bu konudaki duyarlılığın artmasının önünü açmıştır. Durum her ne kadar böyleyse de işkenceci polisler için yaptırımların yeterli olmaması bu tür olayların tamamen önüne geçilmesine engel olmuştur. İşkenceye maruz kalan kişiler mahkemeye gittiklerinde kimi zaman suçlu bile çıkabilmektedirler. İşkence yapan polisler ise büyük oranda ceza almamakta, cezalandırıldıklarında ise kısa süre sonra serbest kalıp görevlerine devam edebilmektedirler.¹

2010 yılında gerçekleşen bir olay bloglar ve facebook üzerinden ülke çapında duyularak büyük bir tepkiye yol açmış ve binlerce kişinin sokaklara döküldüğü muhalif gösteriler gerçekleşmiştir. İskenderiye'den Halid Said adlı gencin iki polis tarafından dövülerek öldürülmesinin ardından, Said'in cesedinin fotoğrafları ve yakınlarıyla yapılan mülakatların görüntüleri internetteki sosyal paylaşım siteleri üzerinden yayılmış ve ülke çapında tepkilere yol açmıştır. Olayın perde arkasında Mısır polisinin özellikle sıkıyönetim kurallarının kendilerine verdiği geniş yetkileri kullanarak halk üzerinde uyguladığı baskı yatmaktadır. Sıkıyönetim kurallarını gerekçe göstererek polisin yaygın uygulamalarından biri olan kimlik sorgulama ve suçlama olmaksızın gözaltına alma Mısır'da yaygın görülen durumlardan biridir. Halid Said bir internet kafede, uyuşturucu satan po-

lislerin videosunu internette paylaşmak üzere iken kendisine kimlik soran polislere, herhangi bir suçlama olmadan kimliğini göstermeyeceğini söyleyerek tepki göstermiş, bu durum karşısında polis Said'i tutuklamak istemiştir. Polise karşı direnen Said birçok insanın gözü önünde sokak ortasında feci bir biçimde dövüldükten sonra karakola götürülmüş ancak burada hayatını kaybetmiştir.² Said'in ölümünün ardından açılan soruşturmada Savcı Said'in ölümüne boğazında kalan marihuana poşetinin neden olduğu sonucuna varmıştır. Said'in ailesi olayın kesinlikle bu şekilde olmadığını iddia etmiş, görgü tanıklarının polisin Said'i nasıl dövdüğünü gördüklerini söylemişlerdir. Ayrıca Said'in cesedinin resimleri de ölüm nedeninin dövülme olduğunu açığa çıkarmaktadır. Yönetimin olayı soruşturmaması üzerine tepkiler daha da artmış, Kahire ve İskenderiye'de polis karşıtı gösteriler düzenlenmiştir.³

Gelen tepkiler üzerine yeni bir soruşturma başlatılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede öncelikle Said'i döven iki polis, Mahmut Salah Mahmut ve Awad İsmail Süleyman, soruşturmayı yürüten İskenderiye savcısı Yasir Rifai tarafından gözaltına alınmıştır.⁴ Soruşturmada basına sızan bilgiler Said'in polisin şiddet kullanması sonucunda dövülerek öldürüldüğü konusunda görgü tanıklarının ifadelerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Said'in polis tarafından çıkarılmak istendiği internet kafenin sahibi Hasan Hanafi'nin anlatımına göre olay şöyle gelişmiştir: "Said kafeye girdikten bir süre sonra iki polis peşinden gelir. Kimliğini sorarlar. Said onlara 'siz kimsiniz' deyince, polis olduklarını söylerler. Kısa süreli itişme meydana gelir. Polisler Said'i zorla dışarı çıkararak kafenin hemen karşısındaki bir apartmanın girişine götürürler. Said'in başını apartmanın demir kapısına vururlar. Daha sonra tekme ve yumruklar atarlar. Said kanlar içinde yere yığılır ve hareketsiz hale gelir." Olayın bu şekilde gerçekleştiğini anlatan Hanafi ifadesine son vermeden önce kendisine tehdit telefonları geldiğini ve ifade vermekten bunun için korktuğunu belirtmiştir. Said'in dövülerek öldürüldüğü binanın kapıcısı olan Muhammed Naim Faris de olayın genel hatlarıyla Hanafi'nin anlattığı şekilde gerçekleştiğini söylemiştir.⁵ Said'e yönelik saldırının görüldüğü davada iki polis görevlisi hukuksuz tutuklama ve aşırı güç kullandıkları gerekçesiyle yargılanmaktadır.⁶

Halid Said olayı ülkede polisin şiddet kullanması bağlamında gerçekleşen tek olay değildi. Kasım ayında yine İskenderiye'de 19 yaşındaki Ahmet Şaban isimli bir genç polis tarafından dövülerek öldürülmüş ve cesedi şehirdeki Mahmudiye Kanal'ında bulunmuştur. 6 Kasım günü Ahmet Şaban ve arkadaşı Ahmet Farag Labib bir düğünden evlerine dönmekte

oldukları sırada polis tarafından durdurulmuşlar ve aranmak istenmişlerdir. Görgü tanıklarına göre Şaban ve Farag aranmayı reddetmişler ve polis de onları gözaltına almıştı. Ancak polis Şaban'ı değil sadece Farag'ı cep telefonu çaldığı gerekçesiyle gözaltına aldığını iddia etmiştir.⁷ 9 Kasım günü Şaban'ın cep telefonundan aranan ailesi çocuklarının cesedinin Mahmudiye Kanal'ının kenarında bulunduğunu bildirmişlerdir. Polis, Şaban'ın kanala atlayarak intihar ettiğini iddia etmiş ancak ailesi Şaban'ın cesedinde işkence ve darp izlerinin olduğunu söylemiştir. Aile İçişleri Bakanlığı'na şikâyetle bulunmuş ancak bundan bir sonuç alamamıştır.⁸

Mısır'da insan hakları ihlalleri konusunda sistematik bir baskı rejimi sürmüştür. Ancak özellikle son yıllardaki gelişmeler ülkede bu konuda gelişmeler yaşanabileceği konusunda umut vermektedir. Sosyal medyanın ve internetin yaygınlaşarak kullanılması, işkence ve usulsüz gözaltına alma gibi uygulamalara karşı halkın tepki göstermesi ve bu uygulamaların sonlandırılmasına yönelik bir irade sergilemesi de, polisi ve yönetimi bu anlamda daha dikkatli olmaya zorlamaktadır. Bu uygulamaların ortaya çıkması rejim karşıtı grupların haberleri kullanarak muhalif gösteriler düzenleyerek, Mübarek yönetimine yönelik tepkinin ülke genelinde toplu bir şekilde gösterilmesinin de önünü açmaktadır.

Şura Konseyi Seçimleri

Şura Konseyi Mısır siyasi yapısında yer alan iki parlamentodan birisidir. 264 Konsey üyesinin 3'te 2'sine karşılık gelen 176 milletvekilinin yarısı her 3 yılda bir gerçekleşen seçimlerle değişirken, 88 parlamenter de Devlet Başkanı tarafından 6 yıllık bir süre için atanmaktadır.⁹ Şura Konseyi'ni Millet Meclisi'nden ayıran özelliği daha ziyade danışma görevi görmesidir. Bu bakımdan meclise seçilen 176 milletvekilinin yarısı işçi ve çiftçi sınıflarının temsilcilerinden oluşmak zorundadır.¹⁰ Şura Konseyi'nin demokratikliği konusunda ülkede tartışmalar vardır. Nitekim parlamento olarak isimlendirilen bir yapının 3'te 1'lik kısmının devlet başkanı tarafından atanıyor olması 'demokratik katılım' sorununu ortaya çıkarmaktadır. Ancak kalan 3'te 2'lik kısım için gerek iktidar partisi gerekse de muhalefet partileri adaylar göstermektedir. Muhalefet partileri ve bağımsızlar toplamda %10'u geçemeyeceklerinin farkında olsalar da genel seçimlerde etkili olabilmek adına Şura Konseyi'nde temsil edilmeye çalışmaktadırlar.¹¹

Konsey üyeliği için 1 ve 8 Haziran tarihlerinde iki kademeli bir seçim gerçekleşmiştir. Ülke genelindeki 55 seçim bölgesi için ayrılan 74 sandalyeyi kazanabilmek için toplamda 446 aday yarışmıştır. Bu adaylardan

331'i bağımsız iken, 115'i de 13 siyasi partiyi temsilen seçimlere katılmıştır. 14 milletvekili ise aynı bölgedeki adayların seçime girmemeleri sonucunda doğrudan aday olmaya hak kazanmıştır. 1 Haziran'daki ilk oylamada seçimlere katılım %30.8 iken, 8 Haziran'daki ikinci tur oylamada %14'te kalmıştır. Mübarek'in partisi UDP 80 sandalye kazanarak Şura Konseyi'nin %90'undan fazlasını oluşturmuştur. Kalan 8 sandalyenin dağılımı ise şöyle olmuştur: Bağımsız:4, Al-Ghad Partisi:1, Arap Demokratik Nasırcı Parti:1, Al-Geel:1, Al-Wafd:1 (Sohag bölgesinden bağımsız olarak seçilen Vifki Madani seçimden hemen sonra Wafd partisine geçtiğini açıklamıştır¹²).¹³ Seçim öncesinde ve sonrasında muhalefet üzerinde önemli bir baskı da görülmüştür. Müslüman Kardeşler üyesi olarak seçim sandıklarında görevli olan gözlemciler seçim salonlarına alınmamışlardır. Öte yandan Müslüman Kardeşler'in Şura Konseyi seçimlerinde aday olan 15 üyesinden hiçbiri sandalye kazanamamıştır.¹⁴

Seçimin gidişatı ve yasalara uygun bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği de önemli biçimde tartışılmıştır. Nitekim 2007'de seçimleri denetleme yetkisi yargı organının elinden alınıp hükümet tarafından atanan Yüksek Seçim Kurulu'na verilmiştir. İktidarın görevlendirdiği bu kurulun dışında gözlemciler seçimlerde görev alamamakta ve bu durum seçimin şeffaflığına gölge düşürmektedir. Seçim sırasında gerçekleşebilecek kural ihlallerini engellemeyi hedefleyen birçok İnsan Hakları Örgütü bağımsız seçim gözlemciliği yapmak için Yüksek Seçim Kurulu'na başvuruda bulunmuştur. Bunlardan birisi olan Mısır İnsan Hakları Organizasyonu adlı grup seçimlerde gözlemcilik yapmak üzere başvuruda bulunmuş, 125 üyeden sadece 20'si gözlemci olarak kabul edilmiştir. Ancak seçim günü geldiğinde bu 20 kişi bile çeşitli bahanelerle görevlendirildikleri sandıklara alınmamışlardır.

Şura Konseyi seçimleri Mübarek'in iktidardaki yerini daha da sağlamlaştırması anlamında önemli bir işlev görmektedir. 2010 yılındaki seçimi ayrıca önemli kılan yıl sonunda gerçekleştirilecek olan Millet Meclisi seçimleri ve 2011'deki Başkanlık seçimi öncesinde Başkan Mübarek'in kamuoyuna iktidarının ne kadar güçlü olduğu mesajını vermesine zemin oluşturmasıdır. Anayasa'da 2007 yılında yapılan bir değişiklikle Şura Konseyi'nin önemi daha da artmıştır. Buna göre bağımsız bir adayın Başkanlık seçimlerinde aday olabilmesi için Yerel Meclislerden, Şura Konseyi'nden ve Millet Meclisi'nden en az 230 adayın imzasını alması gerekmektedir. Dolayısıyla Şura Konseyi'nde muhaliflerin ve bağımsızların fazlaşması Başkanlık seçimlerinde alternatif adaylar için önemli bir fırsat olarak görülmektedir.¹⁵

Parlamento Seçimleri

En son 2005'te düzenlenen ve Ulusal Demokratik Parti'nin 311 milletvekiline karşı Müslüman Kardeşler'in bağımsız adaylarla 88 milletvekili çıkardığı seçimlerden sonra, anayasa gereği 5 yılda bir düzenlenen parlamento seçimleri 2010'da gerçekleşti. 2005 seçimlerinde muhalefetin önemli sayıda milletvekili çıkarmasından dolayı Mübarek yönetimindeki Ulusal Demokratik Parti seçim öncesi baskıyı en üst düzeye çıkararak muhalefet partilerinin seçimde başarılı olamaması için tüm önlemleri almıştır. Ayrıca seçim sırasında oyların satın alınmasından baskıyla iktidar partisine oy verdirilmesine, sandıklarda UDP temsilcilerini görevlendirip oyları değiştirmeden, muhalif adaylara yönelik kullanılan oyların yok edilmesine birçok farklı usulsüzlüklerin gerçekleştiği daha önceki seçimlerde tespit edilmişti. Bunun engellenmesi için sivil toplum örgütleri seçim gözlemciliği için önlemler almışlardır. Mısır Demokrasi Akademisi'nde proje yöneticisi olan Basem Fathi 2005 seçimlerinde bu usulsüzlüklere birçok bölgede rastlandığını ifade etmiştir.¹⁶

Seçimler öncesi baskıdan en çok nasibini alan muhalefet hareketi olan Müslüman Kardeşler'e yönelik yönetimin uygulamaları 2010 seçimleri öncesi de görülmüştür. Müslüman Kardeşler 9 Ekim'de yaptığı açıklamayla muhalefet partilerinin boykot kararı aldığı seçime katılacağını, 508 sandalyeli parlamento için 169 milletvekili adayı göstererek yarışacaklarını bildirmiştir.¹⁷ Müslüman Kardeşler'in sadece 169 aday göstermesinin en önemli nedeni Mübarek yönetiminin, parti üyelerinin seçimlere katılmasının önüne koyduğu bürokratik engeller olduğu söylenebilir. Bu açıklamanın ardından Mübarek yönetimi Müslüman Kardeşler üyelerine yönelik baskısını artırmıştır. Bir taraftan haksız tutuklamalar gerçekleşirken diğer yandan milletvekili adaylarının kampanyalarını yürütmelerinin önüne engeller çıkarılmıştır. İskenderiye'de 70 Müslüman Kardeşler üyesi seçim öncesi posterler asarlarken tutuklanmıştır.¹⁸ Grup tarafından seçimden önceki hafta yapılan açıklamada 1000'e yakın parti üyesi ve 8 milletvekili adayı tutuklanmıştır.¹⁹ Bunun yanında İskenderiye ve el-Gharbeya başta olmak üzere bir çok şehirde Müslüman Kardeşler üyelerinin seçim mitingleri polis tarafından gaz bombaları kullanılarak dağıtılmıştır.²⁰

Öte yandan diğer muhalif gruplar ve adaylar farklı şekillerde seçim kampanyalarını yürütmeleri konusunda engellerle karşılaşmışlardır. Al-Ghad partisi kurucularından ve parti başkanı Ayman Nour'un eski karısı Gamila Ismail, Kahire'nin merkezi bölgelerinden Kasr el-Nil'de bağımsız aday olmuştu. Seçim öncesi kampanyasında Mübarek yönetimine olan karşıtlığı ve değişim taraftarlığı ile özellikle genç seçmenler arasın-

da popüler olan İsmail, Ulusal Demokratik Parti tarafından kayda değer bir rakip olarak görülmüş ve kampanyası farklı şekillerde engellenmeye çalışılmıştır. Kampanyayı yürüttüğü destekçilerinden %40'ının seçimlerde gözlemci olamayacağı açıklanan İsmail sandıkların başında sadece UDP temsilcilerinin olacağı ve bunun kasıtlı olarak yapıldığını ileri sürmüştür. Seçim sabahı aday olduğu bölgedeki seçim merkezine giden İsmail daha seçmenlerin birçoğu oyunu kullanmadan seçim sandıklarının kapandığına şahit olduğunu söylemiştir. Ayrıca kendi haberi olmadan seçim pusulasındaki numarasının değiştirildiğini, okuması olmayan kadın seçmenlerin farkında olmadan yanlış adaya oy verdiklerini ve bunun arkasında UDP'nin seçim görevlilerinin olduğunu iddia etmiştir.²¹ Seçim bölgesinden yaklaşık 1300 oy alabilen İsmail her ne kadar seçilemese de, UDP adaylarının birçok haksızlığına rağmen başarılı bir seçim süreci geçirdiğini ifade etmiştir.²²

Bu baskı ortamı içerisinde gerçekleşen seçimde 508 sandalye için 5.181 aday seçimlere girmiştir. Ülke tarihinde ilk kez kadınlar için 64 kişilik bir parlamenter kotası ayrılmış ve bu kadrolar için 380 kişi adaylık başvurusunda bulunmuştur.²³ 28 Kasım'da gerçekleştirilen ilk turda 221 sandalye için oy kullanılmıştır. İktidardaki UDP sandalyelerin 209'unu kazanarak %95'lik bir hakimiyet sağlamıştır. Öte yandan muhalefet partisi adayları 5 sandalye kazanırken, aralarında Müslüman Kardeşler'den hiçbir aday olmayan 7 milletvekili de bağımsız olarak parlamentoya girmeye hak kazanmıştır. Ancak seçim sonuçları gerek muhalefeti gerekse bağımsız adayları memnun etmemiş, Mübarek'in partisinin seçim sonuçlarını kendi lehine olacak şekilde düzenlediğini iddia etmişlerdir. Yüksek Seçim Komisyonu iddiaların yersiz olduğunu ve itirazların gerçekleştiği birkaç sandıkta seçimin iptal edildiğini belirtmiştir. Birçok bağımsız gözlemci seçime katılımın en fazla %15 olabileceğini ifade etmesine karşın, Yüksek Seçim Komisyonu yaptığı açıklamada katılımın %35 civarında olduğunu söylemiştir.²⁴ Tutarsız bu açıklamalar seçimin işleyişi ve sonuçları hakkında soru işaretleri doğurmuş, uluslararası gözlemciler nezdinde seçimin meşruluğunun sorgulanmasına yol açmıştır.

2005 seçimlerinde 88 sandalye kazanarak önemli bir başarı elde eden Müslüman Kardeşler'in, 2010 seçiminin ilk turunda 1 sandalye bile kazanamaması tepkilere neden olmuştur.²⁵ Parti yöneticilerinden Essam el-Erian yaptığı açıklamada seçimin ikinci tur oylamasını boykot edebileceklerini duyurmuştur.²⁶ Müslüman Kardeşler 2005 yılındaki seçimlere katılarak politik katılımı da bir araç olarak kullanmaya başlamışlardı. Ancak Mübarek yönetiminin Müslüman Kardeşlerin giderek güçlenmesinin önünü kesmek için seçim sonuçlarını kendi lehine çevirerek avantaj

sağlamaya çalıştığı iddia edilmiştir. Müslüman Kardeşler içerisinde bir grup seçimlere katılma stratejisinden vazgeçmelerini tartışırken, bir diğer grup da Mübarek yönetimi karşısında bir muhalefet oluşturmalarının demokratik katılım açısından önemli olduğunu ileri sürmektedir. Shubra el-Kheima bölgesinden 2005 yılında parlamentoya seçilen Müslüman Kardeşler üyesi Muhammed el-Biltagy, “grupun birçok üyesine göre seçime katılmak parlamentoya girmekten ziyade, Mübarek rejiminin yolsuzluklarını ortaya çıkarmak ve insanları rejim karşıtı bir blokla değişim ve reform yönünde bir araya getirmektir” diyerek seçimlere katılmanın ve parlamentoya seçilmenin birer araç olduğunu belirtmiştir.²⁷

Ulusal Demokratik Parti oyların büyük çoğunluğunu aldığı 5 Aralık’taki ikinci tur oylama, muhalefetteki Müslüman Kardeşler ve Vafd partileri tarafından boykot edilmiştir. 28 Kasım’daki sonuçlarla birleştirildiğinde UDP %83’lük bir çoğunluk sağlayarak parlamentodaki 508 sandalyenin 420’sini kazanmıştır.²⁸ Bir önceki parlamentonun %23’ünü oluşturan muhalifler bu seçimde %3’e karşılık gelen 16 sandalye kazanabilmişlerdir. İki kademeli seçimin sonucunda muhalefet partilerinin milletvekili sayısı ise şöyle olmuştur: Müslüman Kardeşler: 0 (bir önceki seçimde bu sayı 88’di), Vafd Partisi: 6, Tagammu Partisi: 5, el-Ghad:1, Geel Partisi:1, el-Adalah:1, el-Selam:1. Öte yandan birçoğu UDP’ye yakın olan 69 bağımsız milletvekili adayı da parlamentoya girmeye hak kazanmıştır.²⁹ 2005 seçimlerinde muhalefete önemli sayıda sandalye kaptıran UDP bu kez işi riske atmamış, 508 milletvekilliği için 830 aday göstermiştir. Öyle ki bazı bölgelerde sadece UDP adayları yarıştığı bir seçim süreci gerçekleştirilmiştir. Mübarek yönetiminin bu seçime özellikle önem vermesinin en önemli nedeni 2011 yılında gerçekleşmesi planlanan Başkanlık seçimiydi. Bu süreci sorunsuz atlatabilmek için UDP olabildiğince yüksek sayıda milletvekili çıkarmak istemiştir.³⁰

Seçim sonuçları birçoklarını şaşırtmazken, katılımın düşüklüğü önemli bazı mesajlar içermektedir. Resmi rakamlar katılımın ilk turda %35, ikinci turda ise %27 civarında olduğunu belirtirken, ulusal ve uluslararası bağımsız gözlemciler bu rakamların sırasıyla %15 ve %10 civarında olduğunu iddia etmiştir.³¹ Her iki durumda da seçmenlerin oy vermeye bile gereksiz gördüklerinden sandık başına gitmediklerini söyleyebiliriz. Bu da 30 yıllık Mübarek yönetimine duyulan güvensizlik ve hoşnutsuzluğun bir işareti olarak yorumlanabilir. Seçim sonuçlarının herhangi bir değişiklik getirmeyeceğinin, rejimin baskıcı ve hileci karakterinin süreceğinin farkında olan Mısırlılar oy kullanmaya bile gitmeyerek bir nevi Mübarek yönetimine ‘artık süren doldu, değişimin vakti geldi’ mesajını vermiştir denilebilir.

Seçim sonuçları yönetimin resmi basın ve yayın organları tarafından UDP'nin ezici bir zaferi olarak resmedilirken,³² muhalif basın ve uluslararası yayın organlarında Mübarek yönetimi tarafından ciddi kuralsızlıkların yapıldığı, baskıdan ve tutuklamalardan dolayı özellikle muhalif adayların etkinlik gösteremediği bir tabloda bahsedilmiştir. Öyle ki 508 kişilik parlamentoya sadece 16 muhalefet milletvekilinin seçilebilmesi Mübarek yönetimi ve iktidarın basın organları tarafından gayet normal olarak karşılanmış, adil bir seçim sürecinin ardından gerçekleşen sonuçlar olarak kabul edilmiştir. Ancak hiçbir demokratik ülkede herhangi bir seçimin sonucu bir partinin bu kadar lehine olduğu görülmemiştir. Dolayısıyla, kanımızca, seçim sonucunda ortaya çıkan tablo bağımsız ve uluslararası gözlemcilerin 'seçimlerde yolsuzluklar ve kuralsızlıklar yapıldığı' iddialarını önemli ölçüde doğrulamaktadır.

Bedevilerin Hak Talepleri ve Yönetimle Yaşanan Gerginlikler

Arap ülkelerinde daha ziyade çöl bölgelerinde yaşayan ve kültürel yapıları gereği buldukları bölgelerden ayrılmayan Bedeviler, Mısır'da Sina Yarımadası'nın kuzeyindeki nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Tüm Arap coğrafyasında 4 milyon civarında olduğu tahmin edilen Bedevi nüfusunun yaklaşık %10'u Mısır'ın Kuzey Sina bölgesinde yaşamaktadır.³³ Mısır Bedevileri uzun yıllardan beri farklı şekillerde haklarından mahrum kalmakta ve yönetimle çatışmalar yaşamaktadırlar. Özellikle 2004'te Mübarek yönetiminin Sina Yarımadası'nda 130 kişinin öldürüldüğü saldırılardan sorumlu tuttuğu binlerce Bedevi gencini gözaltına almasından sonra kötüleşen Bedevilerle Kahire yönetimi arasındaki ilişki zaman zaman ölümlerle sonuçlanan karşılıklı çatışmalara dönüşmüştür. Bedeviler ayrıca farklı dönemlerde turistik bölgelerde saldırılar düzenleyerek Mübarek yönetiminin dikkatini çekmeye çalışmıştır.³⁴

Kuzey Sina Bölgesi'nin batısında Süveyş Kanalı bölgesi, Doğu'sunda ise İsrail ve Gazze şeridi bulunmaktadır. Bölgede hükümete karşıtlığıyla bilinen Bedevilerin yanında, insan ve silah kaçakçılığı gibi yasadışı faaliyetler sıklıkla görülmektedir. Mısır'daki en sorunlu yerel yönetimlerden birisi olan Kuzey Sina eyaletinin valiliğine 2010 başında daha önce Mısır Askeri İstihbaratı'nın başı olan Murad Mwafi atanmıştır. Mwafi'nin bu göreve atanmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi onun İsrail istihbaratı ile olan yakın ilişkisi sayesinde Mısır'dan Gazze'ye yer altı tünellerinden gerçekleşen yasadışı silah akışının önüne geçmekti.³⁵

Bedevilerle polis arasındaki çatışmalar yıl içinde birçok kere yaşanmıştır.³⁶ Bunlardan ilkinin gerçekleştiren bir grup Bedevi, Şubat ayında İsmailiye şehrinde gözaltındaki akrabalarının yargılanmak üzere mahkemeye götürüldüğü sırada polis konvoyuna saldırı gerçekleştirmiştir. 8 tutuklunun kaçırıldığı saldırı sırasında iki polis öldürülmüştür.³⁷ Haziran ayında İsrail sınırına yakın bölgelerdeki el-Barth, Vadi el-Omr, Omm Shihan köylerini kordona alarak arama yapmak isteyen Mısır Güvenlik güçleri ile yaklaşık 20 silahlı Bedevi arasında çatışmalar yaşanmıştır. Çatışmalarda güvenlik güçlerinden ve saldırganlardan yaralananlar olmuş ancak arananlar kaçmayı başarmıştır.³⁸ Bu olaydan birkaç gün sonra polislerle çatışan gruptan olduğu sanılan bir grup Bedevi, Mısır'dan İsrail, Suriye ve Ürdün'e gaz taşıyan boru hatlarına sabotaj yapacaklarını ihbar etmiştir. Polis petrol ve gaz hatları etrafında güvenliği artırmış ancak herhangi bir saldırı gerçekleşmemiştir.³⁹

Gerilen ilişkileri yatıştırmak ve soruna çözüm bulmak amacıyla Mısır İçişleri Bakanı Habib el-Adly Bedevi yaşlılarından oluşan bir grupla görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede Bedevi yaşlıları uzun süredir tutuklu kalan Bedevilerin bir kısmının serbest bırakılmasını talep etmiş, güvenlik güçlerinin kendilerine karşı olan tutumlarını yumuşatmalarını istemişlerdir. Bedevi liderlerinden Musa el-Delah (Vadi Al-Omr Bölgesi lideri)⁴⁰ yaptığı açıklamada güvenlik güçlerinden kendilerine karşı gösterilen baskıyı kaldırmalarını ve hükümetin geri kalmış Kuzey Sina bölgelerinde ekonomik gelişme programları başlatmasını istediklerini belirtmiştir.⁴¹ Bedeviler ayrıca 2005'ten bu yana gözaltına alınan ve aralarında Mousad Ebu Fecr ve İbrahim el-Arjani'nin de bulunduğu birçok aktivistin serbest bırakılmasını talep etmişlerdir.⁴² Öte yandan Bedevilerin bir kısmı, görüşmeye katılan yaşlıların hükümet tarafından seçildiğini ve dolayısıyla Bedevilerin tümünü temsil etmediklerini iddia ederek görüşmeyi protesto etmişlerdir.⁴³

Görüşmelerin ardından Temmuz ayında Bedevilerin hapisanelerden salıverilmesi süreci başlamıştır. 13 Temmuz'a gelindiğinde toplam 65 Bedevi serbest bırakılırken, İçişleri Bakanlığı 200 Bedevi'nin de işlemlerinin sürdürdüğünü açıklamıştır.⁴⁴ Ayrıca Bedevi hareketinin sembollerinden biri haline gelen ve 2007 yılında "Yaşamak İstiyoruz" isimli inisiyatifi başlattıktan sonra "halkı protestoya davet etmek" ve "polise mukavemet göstermek" suçlarından tutuklanan Mousad Ebu Fecr (asıl adı Mousad Süleyman Hasan Hüseyin), 14 Temmuz'da serbest bırakılmıştır. Ebu Fecr özellikle 2007'de Bedevilere önderlik ederek protesto gösterileri organize etmiştir. Tutuklu kaldığı dönem boyunca mahkeme tarafından hakkında 18 kez salıverilme kararı verilen Ebu Fecr'in serbest kalması her salıve-

rilme kararının ardından gelen yeni bir tutuklama emri ile engellenmişti. Öte yandan Ebu Fecr ile birlikte Bedevilerin önemli isimlerinden olan el-Arjani'de serbest bırakılmıştır.⁴⁵

Kahire'nin bu yeni stratejisi Bedevilere karşı olan tutumdaki değişmeye işaret etmiştir. Son yıllarda baskı üzerinden ve çatışmalarla cereyan eden ilişkilerden bir sonuç gelmeyeceğinin farkına varan Mübarek yönetimi, Bedevilerle anlaşarak yasadışı grupları yalnızlaştırma politikası gütmeye başlamıştır. Sina Yarımadası'ndaki turizm ve sanayi patlamasından hiçbir şekilde faydalanamayan Bedevilerin, yeni yatırımlara ortak edilmesi ve işgücüne katılımlarının sağlanması hükümetin planları arasındadır.⁴⁶ Ancak Bedevilerin önemli bir kesiminin silah ve insan kaçakçılığı yapıyor olmaları sorunun çözümünün ne derece güç olduğunun anlaşılması için önemli bir göstergedir. Bu bakımdan yeni yatırımlarla bölgenin kalkındırılması büyük önem arz etmektedir.

Müslüman-Hristiyan İlişkilerinde Gerginlikler

Mısır'da nüfusun %10'unu oluşturan Kıptiler üzerinde çok açık bir şekilde olmasa da devlet tarafından bir baskı uygulandığı bilinmektedir. Öte yandan dönem dönem Kıpti Hristiyanlar ile Mısır Müslümanları arasında gerginlikler de yaşanmıştır. 1972'de alevlenen çatışmalar, 1981'de 17 Kıpti'nin öldürüldüğü Zaviye el-Hamra olayı ile daha da ciddi bir boyut kazanmıştır. Aynı yıl dönemin Devlet Başkanı Enver Sedat 170 Kıpti din adamını hapse attırmıştır.⁴⁷ Kıptiler ülkede uzun yıllar ayrımcılığa maruz kalmıştır. Ancak son dönemlerde insan hakları gruplarının baskısı ile Mısır yönetimi Kıptilere karşı daha yumuşak politikalar izlemeye başlamıştır. Buna karşın son yıllarda Mısır Müslümanlarından bazı gruplarla Kıptiler arasında çatışmalar çıkmış, kiliseler yakılmış ve birçok Kıpti öldürülmüştür. 2010 yılında da devam eden bu gerginlikler zaman zaman taraflar arasında kitlesel çatışmalara dönüşerek tehlikeli boyutlara ulaşmıştır.

Mısır Kıptileri'ne yönelik senenin ilk saldırısı ülkenin güneyinde bulunan Naj Hammadi kasabasında gerçekleşmiştir. 7 Ocak'ta gece yarısı ayininden sonra kiliseden çıkmakta olan Kıptiler üzerine yoldan geçen bir arabadan ateş açılmıştır. Saldırıda 6 Kıpti öldürülürken birçoğu da yaralanmıştır. Saldırının nedeni olarak 12 yaşındaki Müslüman bir kıza Hristiyan bir kişi tarafından tecavüz edilmesi gösterilmiştir. Kasım ayında gerçekleşen bu olay şehirde büyük infial yaratmış, saldırıdan önceki hafta boyunca da şehirde Hristiyanlar aleyhine gösteriler düzenlenmiş ve birçok Kıpti'nin evleri yakılmıştır.⁴⁸

Mart ayında bir başka gerginlik de Marsa Matrouh şehrinde çıkmıştır. Kıptilerin bir kilise etrafını tellerle çevirmek istemesine karşı çıkan köylülerle bölgede yaşayan Hristiyanlar arasında çıkan anlaşmazlık kısa sürede alevlenmiş çıkan olaylar sonucunda 27 kişi gözaltına alınmıştır.⁴⁹ Cuma hutbesi sırasında Hristiyanlar aleyhine açıklamalar yapan imamın yarattığı gerginliği takiben 2000'e yakın (Mısır resmi haber ajansı el-Ahram Weekly'ye göre 3000-4000 kişi)⁵⁰ Müslüman 400 kişilik Kıpti grubuna saldırmıştır. Hızını alamayan grup Hristiyanlara ait 18 ev, 4 işyeri ve 20 civarında arabayı ateşe vermiştir. Polisin geç de olsa olaylara müdahale etmesi ise çatışmanın daha da ciddi boyutlara ulaşmasını engellemiştir.⁵¹

Kasım ayında ise Kahire'nin hemen yakınındaki Giza şehrinin Umraniye semtinde Kıpti kilisesi inşaatına güvenlik güçleri müdahale ederek çalışmaların sonlandırılmasını istemişlerdir. Yapılan açıklamada kilise inşaatının kaçak olduğu ve gerekli izinlerin alınmadan yürütüldüğü belirtilmiş ve bu yüzden inşaatın durdurulması gerektiği belirtilmiştir.⁵² Polisin müdahalesi karşısında tepki gösteren Kıptiler birkaç saat içinde bölgeye akın etmiş ve Giza Belediyesi binasına doğru yürüyüşe geçmiş, araçlara ve kamu binalarına zarar vermişlerdir.⁵³ Güvenlik güçleri dağılmayan gruba karşı güç kullanmış çıkan olaylar sırasında onlarca kişi yaralanırken iki Kıpti öldürülmüştür. Polis daha sonra 133 Hristiyanı gözaltına almış ve grubun dağılmasını sağlamıştır.⁵⁴

Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında zaman zaman gerçekleşen bu çatışmalar her ne kadar geniş kitlelere yayılmasa da bu anlamda bir tehlikenin var olduğuna işaret etmektedir. Kahire yönetimi uluslararası insan hakları örgütlerinin de baskısıyla Kıptilerin haklarını tanıma ve onlara karşı daha kapsayıcı politikalar izlemeye başlamıştır. Sosyal hayatta gerilimi düşürücü önlemler almanın gerekliliği çıkan en ufak bir olayın kitlesel çatışmaya dönüşme potansiyeli taşımasından çıkarılabilir. Ortalama bir Mısırlı Kıptilere karşı herhangi bir önyargı taşımıyor olsa da iki taraftan da fanatiklerin eylemleri sosyal hayatta da Hristiyanlarla Müslümanlar arasında bir ayrışmanın yaşanmasına neden olmaktadır.⁵⁵

Wikileaks Belgelerinde Mısır

Julian Assange'nin başını çektiği bir örgütlenme olan Wikileaks kurulduğu 2006'dan beri ele geçirdiği gizli ve devlet sırrı niteliğindeki belgeleri kamuoyuna açıklamasıyla uluslararası siyasetin önemli aktörlerinden birisi haline gelmiştir. Örgüt uluslararası anlamda ses getiren ilk faaliyetini 2010 yılının Nisan ayında 12 Temmuz 2007'de Irak'ta Apaçi helikopterlerinin Iraklı habercileri öldürdüğü hava saldırısının video görüntüleri-

ni kamuoyuna sızdırarak gerçekleştirmiştir.⁵⁶ Aynı yılın Temmuz ayında Afgan Savaş Günlükleri'ni açıklayarak Afganistan'daki savaşla ilgili daha önceden bilinmeyen birçok bilgiyi ortaya çıkarmıştır.⁵⁷ Ekim ayında Irak Savaşı Dökümanları dosyalarını uluslararası medya kuruluşlarına dağıtmış ve savaş sırasında gerçekleşen hukuksuzlukları ve birçok tepki çeken bilgiyi kamuoyuna açıklamıştır.⁵⁸ Son olarak da Kasım 2010'da Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın büyükelçileri ile arasındaki yazışmaları dünya medyasına sızdıran grup bu hareketi ile büyük bir popülerlik kazanmış, bunun yanında Amerikan diplomasisinin en gizli yazışmalarının tüm dünya tarafından okunabilir olmasını sağlamıştır.

Yazışmalarda neredeyse tüm ülkelerden gelen raporlar bulunmaktadır. Yönetim düzeyinde Amerika'nın uzun yıllar yakın dostu olan Mısır, bu ülkelerden birisi olarak belgelerde kendisine geniş bir şekilde yer bulmuştur. Belgelerde Mısırlı üst düzey görevlilerin Amerikan diplomatlarla, senatörlerle ve istihbarat birimleriyle yaptıkları görüşmelerden bilgiler bulunmaktadır.

Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in Amerikalı Senatör John F. Kerry ile yaptığı görüşmede İran hakkında yaptığı açıklamalar iki ülke arasındaki mesafeli tavrı bir nevi açıklar nitelikteydi. Mübarek İran yönetimini 'kendi çıkarlarını yalanlarla meşrulaştırmaya çalışan yalancılar' olarak tanımlamıştır. Mübarek ayrıca İran'la Amerika'nın silahlı bir mücadeleye girmesi durumunda Washington'a Arap devletlerinin hiçbirinin yardım edemeyeceği konusunda uyarıda bulunmuş, İran'ın teröristlere yardımcı olduğu konusunu çok iyi bildiğini ancak bunu kamuoyuna açıklayamayacağını söylemiştir.⁵⁹ Başka bir belgede ise Mısır istihbarat şefi Ömer Süleyman Amerikalı senatör George Voinovich ile yaptığı görüşmede İran'ı Mısır'ın en büyük düşmanlarından biri olarak tanımlamış, Tahran'ın sürekli olarak cihadı desteklediğini ve barışı bozduğunu iddia etmiştir.⁶⁰ Yine aynı belgede Süleyman Mısır'ın İran ile yakın ilişkiler içerisinde olan Hamas üzerindeki baskısına devam edeceğini ve Hamas'ın marjinalleştirilmeye çalışılacağını ifade etmiştir.⁶¹ Ömer Süleyman 21 Nisan 2009'da Amerikan Genel Kurmay Başkanı Michael Mullan ile yaptığı görüşmede İran'ın Hamas'a ayda 25 milyon dolar yardımda bulunduğunu ancak Kahire yönetiminin bu yardımın Mısır üzerinden Gazze'ye girişini engellemede başarılı olduğunu söylemiştir. Süleyman İran'ın el-Kassam Tugaylarının maaşlarını ödemeye çalıştığını ancak Mısır'ın bunu engellediğini öne sürmüştür. Süleyman ayrıca İran'ın kendi içişlerine karışmaması konusunda sert bir dille uyarıldığını belirtmiş ve İran'ın buna uymaması durumunda aynı şekilde karşılık bulacağı konusunda tehdit edildiğini ifade etmiştir.⁶²

Mısır'la ilgili Wikileaks belgelerinde yer alan önemli bir diğer konu da Mübarek'in ülkedeki durumu ve 2011 seçimlerinde başkanlık koltuğuna kimin geçeceğiydi. Büyükelçi Margaret Scobey'in Washington'a gönderdiği değerlendirmede, Hüsnü Mübarek'in 2011 seçimlerinde yeniden yarışacağı ve önceki seçimlerde olduğu gibi kazanacağı belirtilmiştir. Mübarek'in seçime aday olarak girmemesi durumunda oğlu Cemal Mübarek'in veya İstihbarat şefi Ömer Süleyman'ın Başkanlık için aday olacağı iddia edilmiştir.⁶³ Öte yandan bir başka dokümanda Amerika'nın Mısır'daki eski büyükelçisi Ricciardone, Cemal Mübarek'in askerlik görevini bile tam olarak yapmadığını, aday olması durumunda askerden tam bir destek alamayacağını belirtmiştir. Baba Mübarek'in ölmesi durumunda Cemal'in Başkanlık yolunda pek de şansı olmayabileceğini iddia eden Ricciardone, ülkede iktidar partisi dahil olmak üzere birçok aktörün iktidarın babadan oğula geçmesine karşı olduğunu söylemiştir.⁶⁴ Mısır'da 2011'de gerçekleşen devrim neredeyse rapordaki tüm öngörülerini yanlış çıkarmıştır. Daha da şaşırtıcı olan durum bu Amerikan karar alıcılarına sunulan bu raporun hiçbir şekilde Kahire'de bu tür bir halk ayaklanması ihtimalini öngörememiş olmasıdır.

Türkiye ile İlişkiler

Mısır'la Türkiye arasındaki ilişkilerde 2010 yılı da artarak devam eden bir işbirliğine şahit olmuştur. Özellikle son yıllarda Türkiye'nin Ortadoğu'ya olan ilgisinin artışından Kahire de payını almış ve iki ülke arasındaki işbirliğinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Türk firmaları Mısır'da yatırımlarını artırırken, Türk yapımcıların çektiği diziler Mısır kanallarında gösterilmeye başlanmıştır. Öte yandan askeri anlamda da işbirliğine gidilmiş ve iki ülkenin üst düzey askeri yetkilileri görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Aslında 2010'un hemen başında iki ülke arasında ufak çaplı bir gerginlik yaşanmıştı. "Filistin'e Yol Açık" parolasıyla 6 Aralık 2009'da Londra'dan hareket eden 200 araçlık konvoy uzunca bir yolculuktan sonra Gazze'ye varmış, TBMM Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Murat Mercan yardım malzemelerini Gazzelilere teslim etmiştir.⁶⁵ 20 ülkeden sivil toplum aktivistinin katıldığı filo Gazze'ye girerken ve çıkarken Mısırlı yetkililerin engelleriyle karşılaşmıştır. Özellikle dönüş yolunda su yüzüne çıkan bu durum aktivistleri zor durumda bırakmıştır. Gazze'den çıkışta 4'ü Türk 11 aktivistin tutuklanacağı haberi alınmış, ancak Kahire havaalanına kadar grup kara yoluyla gelmiştir. Kahire havalimanına gelen gruptaki 2 Türk, 2 İngiliz, 1 Malezyalı ve 1 Kuveytlinin pasaportlarına el konulmuş

ancak daha sonra diplomatik kanallarla sorun çözülmüş ve grubun ülkeden ayrılmasına izin verilmiştir.⁶⁶ Konvoyla ilgili Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu yaptığı açıklamada “tansiyonu yüksek ortamda bazı olayların meydana gelebileceğini ancak yardım konvoyu ve yardım malzemelerinin Gazze’ye vardığını ve bu anlamda hedefe ulaşıldığını” belirtmiştir. Mısır makamlarının her aşamada kendileriyle irtibat halinde olduklarını ifade eden Davutoğlu, konvoy meselesinin Türkiye ile Mısır arasında bir soruna dönüştürülemeyeceğinin altını çizmiştir.⁶⁷

Türkiye’den Mısır’a 2010 yılındaki ilk üst düzey ziyaret Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından 2-3 Mart tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Öncelikle Şarm-El Şeyh’te Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ile görüşen Davutoğlu, sivil toplum örgütlerinin Gazze’ye geçişleri sırasında Mısır’ın gösterdiği işbirliğinden ve Filistin konusunda Mısır’ın çabalarından Türk hükümetinin memnuniyetini dile getirmiştir. Görüşmede ayrıca Irak, Filistinli gruplar arasında uzlaşma ve bölgesel sorunlar tartışılmıştır.⁶⁸ Dışişleri Bakanı daha sonra Mısır’lı mevkidaşı Ahmet Ebu’l Geyt’in davetlisi olarak Kahire’ye gelmiş, 3 Kasım 2007 tarihinde İstanbul’da imzalanan “Türk-Mısır Stratejik Diyalogu Çerçeve Muhtırası” kapsamındaki ikinci Dışişleri Bakanları toplantısına katılmıştır. Toplantıda iki ülke ilişkilerinin yanısıra, bölgesel ve uluslararası konular görüşülmüştür. Bu konular arasında en öne çıkan ise Filistinli gruplar arasındaki uzlaşma çabalarının nasıl başarıyla sonuçlanacağı olmuştur. Davutoğlu toplantı sonrasında yaptığı açıklamada bu konuda Türkiye’nin üzerine düşen herşeyi yapacağını altını çizmiştir.⁶⁹ Kahire’deki temasları sırasında Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas’la da görüşen Davutoğlu, Gazze’ye yönelik İsrail ablukası ve Filistinli gruplar arasında uzlaşmanın sağlanması konuları gündeme getirmiştir.⁷⁰ Mısır gezisi kapsamında Ahmet Davutoğlu Arap Birliği 133. Olağan Dışişleri Bakanları toplantısına da katılmıştır.⁷¹ Türkiye ile Mısır arasında kültürel anlamda işbirliğinin önemli adımlarından birisi de Yunus Emre Vakfı tarafından açılan Yunus Emre Kültür Merkezi olmuştur. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun mütevelli heyeti başkanlığı olduğu Yunus Emre Vakfı’nın üçünü kültür merkezi olan Kahire’deki kurum Türkiye’nin, Türk dilinin, kültürünün, sanatının ve tarihinin tanıtılması ve yaygınlaştırılması amaçlarını taşımaktadır.⁷²

Bu ziyaretin ardından Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu bu kez, İslam Konferansı Teşkilatı’nın Darfur’a yardım toplanması amacıyla Mısır ve Türkiye Başkanlığı’nda organize ettiği ‘Uluslararası Darfur Donörler Konferansı’na katılmak amacıyla 21 Mart’ta yeniden Mısır’a gitmiştir. Darfur’da altyapı, sağlık, toplu konut gibi alanlarda kullanılmak üzere

850 milyon dolarlık bir bağışın toplandığı konferansın ardından Davutoğlu yaptığı açıklamada “uluslararası toplumun Darfur sorununa çözüm için birlikte hareket etmesini ve Sudan hükümeti ile Darfur’daki gruplar arasında barışçı görüşmelerin gerçekleşmesi konusunda çaba gösterilmesi gerektiğini” belirtmiştir.⁷³

Ankara’dan Kahire’ye ikinci üst düzey ziyareti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül gerçekleştirmiştir. Temmuz ayında Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek’in davetlisi olarak Mısır’a giden Abdullah Gül, 2 günlük ziyareti boyunca üst düzey temaslarda bulunmuştur. Başbakan Ahmet Nazif ile görüşmesinin ardından Mısır Harp Akademisi’nin mezuniyet törenine katılan Abdullah Gül, Arap liderler dışında bu törene katılan ilk devlet başkanı olmuştur.⁷⁴ Törenden sonra Başkanlık Sarayı’na geçen Abdullah Gül, Hüsnü Mübarek’le bir görüşme gerçekleştirmiştir. Toplantıda iki başkan Lübnan’da yaşananlar, İran nükleer programı, İsrail’in bölge politikaları ve Hamas’la El-Fetih arasında barıştırma çabalarını görüştiler. İran’ın nükleer programı konusunda Abdullah Gül herhangi bir savaş istemediklerinin altını çizerek, İran nükleer programının uzlaşma ve diyalog vasıtasıyla çözülmesi gerektiğini belirtmiştir.⁷⁵

Ankara ile Kahire arasında gelişen ilişkiler ekonomik olarak da kendisini göstermiştir. Bu çerçevede Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu mensubu 70 işadamı Mısır’a bir gezi düzenlemiştir. Mısır’da yatırımı olan Türk işadamları ile bir araya gelen heyet yeni yatırım imkanları konusunu ele almışlardır. Heyetin başkanlığını yapan TOBB Başkanı Rifat Hisarcıkloğlu yaptığı açıklamada “Türkiye’ye 3 saatlik uçuş mesafesinde 51 ülke, 1 milyar insan, 5 trilyon dolarlık dış ticaret hacmi ve 9 trilyon dolarlık pazar bulunduğunu belirterek bu 9 trilyon dolarlık pazarı hedeflediklerinin altını çizmiştir. Bu kapsamda Mısır’la olan ticaret hacmini de her sene artırmak istediklerini ifade eden Hisarcıkloğlu iki ülke arasındaki ticaret hacmini en kısa zamanda 3 milyar dolardan 10 milyar dolara çıkarmayı planladıklarını belirtmiştir.⁷⁶ Ziyaret kapsamında Başbakan Ahmet Nazif ile de temaslarda bulunan Hisarcıkloğlu, görüşmenin ardından yaptığı açıklamada öncelikle akademisyen ve işadamlarına beyaz vize uygulamasının getirilmesi daha sonra iki ülke arasında vizelerin kademeli olarak kaldırılması konusunda anlaşmalarını açıklamıştır.⁷⁷

Özellikle Ankara ile Tel-Aviv arasındaki ilişkilerin gerilmesi Türkiye’yi Ortadoğu’da askeri anlamda da yeni partnerler aramaya itmiştir. Mısır büyük ordusuyla Türkiye için önemli bir ortak olma potansiyeline sahiptir.

Bu çerçevede iki ülke genelkurmay başkanları 2009'da Ankara'da bir görüşme gerçekleştirmişler ve silahlı kuvvetler alanında işbirliği konusunda bir mutabakat imzalanmıştır.⁷⁸ Bu ziyareti takiben Mısır Genelkurmay Başkanı Tantavi, Başbuğ'u Mısır'a davet etmiş ve bu ziyaret 29-30 Mayıs 2010 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Başbuğ Mısır gezisi sırasında ilk olarak Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ile bir araya gelmiş, daha sonra Savunma Bakanı Tantavi ile görüşmüştür. Başbuğ daha sonra yaptığı açıklamada iki ülke arasında işbirliğinin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır: "Mısır Silahlı Kuvvetleri ile Türk Silahlı Kuvvetleri arasındaki işbirliği alanlarının başında eğitim öğretim alanları geliyor. Bunun yanında savunma sanayi konuları da dahil olmak üzere, işbirliğinin önümüzdeki süreçte çok büyük bir ivme kazanacağına inanıyorum."⁷⁹ Bu ziyaretin ardından Türk ve Mısır donanmaları Doğu Akdeniz'de Bahr el-Muhabbe (Dostluk Denizi) tatbikatını 29 Eylül-4 Ekim 2010 tarihleri arasında gerçekleştirmişlerdir. Tatbikatta Türkiye'den iki fırkateyn, bir akaryakıt gemisi, bir helikopter ve bir sualtı taarruz (SAT) görev timi, Mısır'dan ise iki fırkateyn, bir denizaltı, iki hücum bot, bir yardımcı sınıf gemi, üç helikopter ve bir SAT görev timi ile hava unsurları görev almıştır.⁸⁰ Yıl sonuna doğru Türk Deniz Kuvvetleri Komutanı Uğur Yiğit temaslarda bulunmak üzere Mısır'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Mısır Genelkurmay Başkanı Korgeneral Sami Hafız İnan ile görüşen Yiğit iki ordu arasında işbirliğinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁸¹

Mısır'ın Su Problemi ve Nil Nehri Üzerindeki Hak İddiaları

Nil Nehri'nin geçtiği ülkeler arasında Nil suyuna en fazla ihtiyaç duyan ülke olan Mısır, Nil sularının tarihsel paylaşımının dışındaki herhangi bir yeni görüşmeye karşı çıkmaktadır. Nil sularının paylaşımı İngiltere ve Mısır'ın 1929'da imzaladıkları anlaşmaya dayanmaktadır. Buna göre Mısır Nil sularının %75'ini kullanma hakkına sahip olmakla birlikte, Nil suları ile ilgili herhangi bir anlaşma üzerinde söz söyleme hakkına veya veto yetkisine sahiptir. 1959'da Sudan ile Mısır arasında yapılan anlaşma ise Sudan'a da Nil sularının %15'ini kullanma hakkını vermiştir. Yani yaklaşık 50 yıl boyunca Nil sularının %90'ı nehrin aşağı kısmında yer alan iki ülke tarafından kullanılmış, nehrin yukarı kısmındaki kaynak ülkeleri ise nehir sularının %10'undan faydalanabilmişlerdir.⁸²

1999 yılında Nil'in geçtiği 9 ülke tarafından bölge ülkeleri arasında işbirliğini artırmak amacıyla hayata geçirilen Nil Bölgesi İnisiyatifi,⁸³ (NBI) yıllar içerisinde Nil sularının kullanımı konusunda da görüşmeler

gerçekleştirmiştir. Nil sularının yasal kullanıcıları olan Sudan ve Mısır bu konuya sıcak bakmasa da, son yıllarda Nil sularının eşit paylaşımı ve kullanımı konusunda diğer bölge ülkeleri ısrarlarını sürdürmüşlerdir. 2010 yılında NBİ ülkelerinden 5 tanesi bir araya gelerek Nil Nehri'nin sularının paylaşımı konusunda yeni bir anlaşmaya gitmek istemişlerdir. Bu karar Mısır ve Sudan tarafından tepkiyle karşılanmasına rağmen iki ülke anlaşmanın imzalanmasını engellememiştir.⁸⁴

14 Mayıs'ta Entebbe'de gerçekleşen toplantıda Kenya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Burundi, Uganda, Tanzanya, Ruanda ve Etiyopya temsilcileri hazır bulunmuşlardır. Yapılan görüşmeler sonunda 4 ülke, Uganda, Tanzanya, Ruanda ve Etiyopya anlaşmayı hemen imzalarken, diğer üç ülkede anlaşmayı imzalayacaklarını taahhüt etmişlerdir. Mayıs ayında Kenya, 2011 Mart ayında da Burundi⁸⁵ anlaşmayı imzalamışlardır. Mısır ve Sudan anlaşmayı ancak kendilerinin alacağı su miktarı kesin olarak belirlendikten sonra imzalayabileceklerini söylemişlerdir.⁸⁶ Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek anlaşmayla ilgili olarak Kenya ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti devlet başkanları ile görüşerek Nil suları üzerinde Kahire'nin hakları konusundaki iddialarını yinelemiştir.⁸⁷ 2011 mayıs ayı itibarıyla anlaşmayı imzalamayan devletler Mısır, Sudan ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'dir.

Anlaşmanın 6 devlet tarafından imzalanması Nil suları üzerindeki haklar konusunda veto yetkisine sahip olan Mısır'ın bu ayrıcalıklı konunun sonlanması anlamına gelmektedir. Nitekim 6 devletin parlamentoları anlaşmayı onayladığında kurulacak olan Nil Havzası Komisyonu, Nil nehrinin sularının devletler arasında adil paylaşımı konusunda yeni yasal düzenlemelere gidecektir.⁸⁸

Anlaşmanın imzalanması Mısır'da büyük tepkiyle karşılanmış ve yönetim Nil havzası ile ilgili politikaların belirlenmesi ve yürütülmesi görevini Dışişleri Bakanlığı'ndan alarak, başkanlığını istihbarat şefi Ömer Süleyman'ın yaptığı Milli Güvenlik Kurulu'na devretme kararı almıştır. Kahire bu harekatiyle Nil havzası üzerindeki haklarını kendi ulusal güvenlik meselesi olarak gördüğünü ve bu konuda taviz vermeyeceğini göstermek istemiştir. Öte yandan yetkililerden yapılan açıklamaya göre Mısır anlaşmaya imza atan tüm devletlerle Nil havzasında yaptıkları bütün ikili ortaklıkları dondurmıştır. El-Ahram Politika ve Strateji Çalışmaları Merkezi'nden Hani Raslan yaptığı açıklamada Mısır ve Sudan'ın onayı olmadan diğer devletlerin Nil nehri suları konusunda herhangi bir düzenleme yapamayacağını iddia etmiştir.⁸⁹ Ancak imzacı devletlerin yönetimleri bu konudaki kararlılıklarını sürdüreceklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç

2010 yılı Mısır'da ülke içerisinde gerçekleşen seçimler ve muhalif grupların Mübarek yönetimine karşı organize olma girişimlerine sahne olmuştur. Seçimler yine iktidar partisinin ezici üstünlüğüyle sonuçlanmış, bu durum başta Müslüman Kardeşler örgütü olmak üzere tüm muhalif gruplar tarafından tepkiyle karşılanmış, Ulusal Demokratik Parti'nin seçim sonuçları üzerinde oynamalar yaptığı iddia edilmiştir. Geleneksel muhalif grupların yanında ülkede sosyal medya üzerinden organize olan rejim karşıtı gençler de zaman zaman gösteriler düzenleyerek ülkede değişim için taleplerini dile getirmişlerdir. 2010 yılı ayrıca merkezi yönetim ile Sina yarımadasındaki Bedeviler arasındaki gerilimin üst düzeye çıktığı bir dönem olmuştur. Hükümet bu konuda önlemler almak durumunda kalmış, Bedevi temsilcileri ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ülke nüfusunun %10'unu oluşturan Kıpti Hristiyanlara yönelik kimi Müslüman gruplar tarafından gerçekleştirilen saldırılar da 2010 yılında ülkede tansiyonun artmasına neden olmuştur. İç politikada bu gelişmelere sahne olan Mısır, İsrail-Filistin sorunu, Amerika ile ilişkiler, İran ile ilişkiler gibi dış politika konularında da önceki yıllardan farklı bir yol izlememiştir. 2010 yılının Mısır dış politikası açısından en olumsuz gelişmesi ise Nil nehri sularının paylaşımı konusunda Nil Bölgesi İnisiyatifi ülkelerinden 6 tanesinin Nil nehri suları üzerinde Mısır ve Sudan'ın tekeli kırarak anlaşarak bu konuda uluslararası bir anlaşma imzalamış olmalarıdır. Öyle ki, Mısır bu anlaşmanın üzerine Nil suları üzerindeki hakları konusunu Dışişleri Bakanlığı'nın yetkisinden alıp Milli Güvenlik Kurulu'na devrederek bu hususu bir 'stratejik güvenlik' konusu haline getirme kararı almıştır.

Kronoloji

- **7 Ocak:** 6 Kıpti Hristiyan kilisedeki ayinden sonra silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür.
- **9 Ocak:** Uluslararası yardım örgütlerince organize edilen “Viva Palestine” konvoyunun bazı üyeleri Gazze’ye yardım götürdükten sonra dönüş yolunda Mısırlı yetkililer tarafından gözaltına alınmak istenmiştir. Havaalanında yaşanan gergin dakikalar özellikle Türkiye’nin devreye girmesiyle son bulmuş, grup üyeleri Mısır’dan ayrılmıştır.
- **3 Şubat:** Sina Bedevilerinden bir grup mahkemeye götürülmekte olan 8 Bedevi’nin bulunduğu konvoyun yolunu keserek 2 polisi öldürüp tutukluları serbest bırakmışlardır.
- **2-3 Mart:** Türk Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Mısır’a resmi bir ziyarette bulunmuştur. Davutoğlu Hüsnü Mübarek ile görüşmesinin ardından, Türk-Mısır Stratejik Diyalogu Çerçeve Muhtırası çerçevesinde Dışişleri Bakanları toplantısına Başkanlık etmiştir.
- **1 Haziran:** Şura Konseyi seçimlerinin ilk turu gerçekleşmiştir.
- **14 Mayıs:** Nil Havzası İnisiyatifi üyesi 4 ülke Nil sularının paylaşımı konusunda uzlaşarak çok taraflı bir anlaşma imzalamışlardır. Anlaşma daha sonra 2 ülke tarafından daha imzalanmıştır. Mısır ve Sudan anlaşmayı imzalamazken, kendilerinin onayı olmadan anlaşmanın yürürlüğe giremeyeceğini savunmuşlardır.
- **6 Haziran:** Halid Said isimli genç polis tarafından dövülerek öldürülmüştür. Olayın ardından birçok şehirde polis ve Mübarek yönetimi karşıtı gösteriler gerçekleşmiştir.
- **8 Haziran:** Şura Konseyi seçimlerinin ikinci turu yapılmıştır. Seçimler sonucunda İktidardaki Ulusal Demokratik Parti’nin 78 üyesi konseye girmeye hak kazanırken, muhalifler ve bağımsızlar sadece 10 sandalye elde etmişlerdir.
- **1 Temmuz:** Sina Bedevi temsilcileri Kahire yönetimi ile görüşmüş, tutukluların serbest bırakılmasını ve kendilerine yönelik operasyonların sonlandırılmasını talep etmişlerdir.
- **20-22 Temmuz:** Cumhurbaşkanı Abdullah Gül resmi bir ziyaret çerçevesinde Mısır’a gitmiştir. Hüsnü Mübarek ve Başbakan Ahmed Nazif ile görüşen Gül, Harp Akademisinin mezuniyet törenine katılmıştır.

- **24 Kasım:** Kahire'nin Ümraniye bölgesinde bir kilisenin inşaatının durdurulması kararı yüzlerce Kıpti Hristiyan tarafından protesto edilmiştir.
- **28 Kasım:** Parlamento seçimlerinin birinci turu gerçekleşmiştir.
- **28 Kasım:** Mısır İstihbarat Şefi Ömer Süleyman'ın Hamas üzerinde baskıyı artıracaklarını iddia ettiği görüşmenin detayları Wikileaks belgelerinde ortaya çıkmıştır.
- **5 Aralık:** Parlamento seçimlerinin ikinci turu gerçekleşmiştir. İktidardaki Ulusal Demokratik Parti 508 sandalyenin 420'sini kazanarak büyük çoğunluk sağlamıştır. Baskılar yüzünden seçimi boykot eden Müslüman Kardeşler'den ise sadece 1 üye bağımsız olarak meclise girmiştir.

Dipnotlar

- 1 Kristin Chick, "Beating death of Egyptian businessman Khalid Said spotlights police brutality", *Al Masry Al Youm*, 18 Haziran 2010.
- 2 Kristen Chick, "Egypt's denial of police brutality in Khalid Said death spurs fresh protest", *The Christian Science Monitor*, 24 Haziran 2010.
- 3 "Family says Egypt police brutally killed their son", *Sify News*, 6 Haziran 2010.
- 4 "Egyptian policemen charged over Khaled Said death", *BBC*, 1 Temmuz 2010; "2 Alex policemen detained in Khaled Saeed case", *Al Masry Al Youm*, 30 Haziran 2010.
- 5 "Al-Masry Al-Youm exclusive: Khaled Saeed case investigation", *Al Masry Al Youm*, 12 Temmuz 2010.
- 6 Kristen Chick, "Khalid Said case: Is Egypt cracking down on police brutality?", *Al Masry Al Youm*, 27 Temmuz 2010.
- 7 "Amnesty calls for inquiry into Egypt 'police torture'", *BBC*, 16 Kasım 2010.
- 8 "Egypt Police Blamed for Death", *Al Jazeera*, 16 Kasım 2010; Ahmet Şaban'ın ölümünden sonra ailesi ve yakınlarının tepkisini içeren videoya http://www.youtube.com/watch?v=Upw_1rtz5Ck dan ulaşılabilir.
- 9 Michael G. Kort, *The Handbook of the Middle East*, Minneapolis: Lerner Publishing, 2008, s.50
- 10 "Carnegie Guide to Egypt's Elections: Constitutional and Legal Framework", *Carnegie Endowment for Peace*, <http://egyptelections.carnegieendowment.org/2010/09/01/constitutional-and-legal-framework>
- 11 Lina Attalah, "Egypt's Shura Council elections: A gesture of democracy?", *Al Masry Al Youm*, 28 Nisan 2010.
- 12 GamalEssamAl-Din, "Shuraelectionresultscontested", *AlAhramWeekly*, 17-23 June 2010 Issue No. 1003.
- 13 "Egypt Parliamentary Elections: Shura Council", Program on Governance in the Arab Region, United Nations Development Program, <http://www.pogar.org/publications/elections/coverage/legislative/egypt2-2010-e.pdf>
- 14 Sarah A. Topol, "President Hosni Mubarak's party tightens its grip on Egypt", *Christian Science Monitor*, 3 Haziran 2010.
- 15 Sarah A. Topol, "President Hosni Mubarak's party tightens its grip on Egypt", *Christian Science Monitor*, 3 Haziran 2010.
- 16 Evan Hill, "What's at stake in Egypt election", *Al Jazeera*, 24 Kasım 2010.
- 17 "Banned Egypt party Muslim Brotherhood to run in poll", *BBC*, 10 Ekim 2010.
- 18 "Egypt holds Brotherhood supporters over poll posters", *BBC*, 26 Ekim 2010.
- 19 "Egypt Muslim Brotherhood says more than 1,000 arrested", *BBC*, 22 Kasım 2010.
- 20 "Muslim Brotherhood slams Egypt harassing ahead of 'fraudulent elections'", *Haaretz*, 22 Kasım 2010.
- 21 Kristen Chick, "Egypt election derided as less free than fraudulent 2005 vote", *Christian Science Monitor*, 28 Kasım 2010.
- 22 "Despite defeat, Gamila Ismail says campaign 'a success'", *Al-Ahram Online*, 1 Aralık 2010.
- 23 Evan Hill, "What's at stake in Egypt election", *Al Jazeera*, 24 Kasım 2010.
- 24 Maggie Michael, "Opposition says Egypt election results 'invalid'", *MSNBC*, 30 Kasım 2010.

- 25 Robert F. Worth and Mona El-Naggar, "First Round of Voting Ousts Islamists From Egypt's Parliament", *New York Times*, 30 Kasım 2010.
- 26 Marwa Awad and Yasmine Saleh, "Egypt's Islamists say they might withdraw from vote", *Reuters*, 30 Kasım 2010.
- 27 Kristen Chick, "Egypt election routs popular Muslim Brotherhood from parliament", *Christian Science Monitor*, 1 Aralık 2010.
- 28 Ethar Shalaby, "Seven Parties Represented in Egypt's 2010 Parliament", *The Danish Egyptian Dialogue Institute*, <http://dedi.org.eg/index.php/en/hiwar-mag...>
- 29 "Egypt's 2010 Parliamentary Elections: The Landslide", *Egypt's International Economic Forum*, Occasional Papers, 2 January 2011.
- 30 "Egypt's 2010 Parliamentary Elections: The Landslide", *Egypt's International Economic Forum*, Occasional Papers, 2 January 2011.
- 31 "Egypt's 2010 Parliamentary Elections: The Landslide", *Egypt's International Economic Forum*, Occasional Papers, 2 January 2011.
- 32 Abdel Moneim Said, "Last word on the Egyptian elections", *Al-Ahram-Online*, 13 Aralık 2010; Gamal Essam El-Din, "AMoodofTriumph", *Al-Ahram Weekly*, 16-22 December 2010 Issue No. 1027
- 33 Adam Morrow and Khaled Moussa Al-Omrani, "Bedouin Take On the Govt", *Inter Press News Agency*, 18 Haziran 2007.
- 34 Adam Morrow and Khaled Moussa Al-Omrani, "Bedouin Take On the Govt", *Inter Press News Agency*, 18 Haziran 2007.
- 35 Abigail Hausloher, "The Trouble with North Sinai: Egypt's 'Mexico' Problem", *Lebanon Wire*, 22 Mart 2010.
- 36 "Triangle of trouble, Why the Bedouin of the Sinai peninsula are angry", *Economist*, 5 Ağustos 2010.
- 37 Yusri Mohamed, "Sinai Bedouin Kill 2 Police, Free prisoners", *Reuters*, 3 Şubat 2010.
- 38 Lina Attalah, "Security forces, Bedouin clash in Central Sinai", *Al-Masry Al Youm*, 27 Haziran 2010.
- 39 "Egypt tightens security around gas pipeline to Israel", *Al-Masry Al Youm*, 29 Haziran 2010.
- 40 Todd Mostak, "Monday's Papers: Egypt-Hamas row escalates, police clash with Bedouin", *Al Masry Al Youm*, 28 Haziran 2010.
- 41 "Representatives of Bedouin Sinai tribes tell Egypt to stop repression after government warning", *Fox News*, 1 Temmuz 2010.
- 42 "Egypt's Bedouin demand release of detainees", *Reuters*, 2 Temmuz 2010; "Sinai Bedouins Tell Egypt to Stop Repression", *Asharq Al Awsat*, 2 Temmuz 2010.
- 43 "Egypt reaches out to Bedouins after Sinai clashes", *Reuters*, 30 Haziran 2010.
- 44 Yousry Al-Badry ve Ahmad Abu Daraa, "Egypt releases 36 Bedouins held after Sinai bombings", *Al Masry Al Youm*, 13 Temmuz 2010.
- 45 "Egypt releases Bedouin rights activist", *Amnesty International*, 14 Temmuz 2010; "Egypt frees Bedouin activist after three years", *Al-Arabiya*, 14 Temmuz 2010.
- 46 Marwa Awad, "Egypt changes tactic to deal with Sinai's Bedouin", *Reuters*, 19 Temmuz 2010.
- 47 "Chronology: Egypt's sectarian violence", 1 Mart 2011, <http://www.nonmuslimminority.com/...>
- 48 "Egypt Copts killed in Christmas church attack", *BBC*, 7 Ocak 2010.

- 49 "At least 27 arrested in Egypt Christian-Muslim clash", *Reuters*, 13 Mart 2010.
- 50 "Removing Fences Peacefully", *Al-Ahram Weekly*, 18-24 Mart 2010, Issue No:990.
- 51 "Egyptian police arrest 13 Copts, victims of attack by Islamic extremists", 18 Mart 2010, <http://www.asianews.it/news-en/...>
- 52 "Coptic protestors clash with police over "right to pray", *Al Ahram Online*, 25 Kasım 2010.
- 53 "Egyptian Coptic Christians revolt over halted church-building", *Guardian*, 24 Kasım 2010.
- 54 "Two dead, 133 detained amidst rising sectarian tensions", *Al Ahram Online*, 26 Kasım 2010.
- 55 Amira Nowaira, "The slow death of tolerance in Egypt", *Guardian*, 5 Ocak 2011.
- 56 Chris McGreal, "Wikileaks reveals video showing US air crew shooting down Iraqi civilians", *Guardian*, 5 Nisan 2010.
- 57 "Afghanistan: The War Logs", *Guardian*, 25 Temmuz 2010.
- 58 "Wikileaks Iraq war logs: every death mapped", *Guardian*, 23 Ekim 2010.
- 59 "WikiLeaks: Diplomatic cables show Egyptian leader's acrimony with Iran", *Los Angeles Times*, 29 Kasım 2010.
- 60 Ian Black, "Arab states scorn 'evil' Iran", *Guardian*, 28 Kasım 2010.
- 61 "US embassy cables: Egypt spy chief promises pressure on Hamas", *Guardian*, 28 Kasım 2010.
- 62 "US embassy cables: Egypt 'succeeding' in blocking Iran", *Guardian*, 6 Aralık 2010.
- 63 "US embassy cables: Mubarak: Egypt's president-for-life", *Guardian*, 9 Aralık 2010.
- 64 "WikiLeaked U.S. memos: Mubarak's son a tough sell as president", *Haaretz*, 15 Aralık 2010.
- 65 "Yardımlar Gazzelilere teslim edildi", *Zaman*, 8 Ocak 2010.
- 66 "Kahire Havaalanı'nda sert tartışmalar", *Zaman*, 9 Ocak 2010.
- 67 "Konvoy meselesi Türk-Mısır sorununa dönüştürülemez", *Zaman*, 9 Ocak 2010.
- 68 "Davutoğlu, Mübarek'le görüştü", *Zaman*, 2 Mart 2010.
- 69 Aydoğın Kalabalık, "Bakan Davutoğlu'nun Mısır ziyareti", *İhlas Haber Ajansı*, 3 Mart 2010.
- 70 "Davutoğlu, Mahmut Abbas'la görüştü", *Haber 7*, 3 Mart 2010.
- 71 "Türk dış politikasında 2010 böyle geçti", *Haber 24*, 21 Aralık 2010.
- 72 "Yunus Emre Bülteni: Nisan 2010", *Yunus Emre Vakfı*, <http://www.yunusemrevakfi.com.tr/...>, s.4-5.
- 73 "Turkey's foreign minister attends international donors conference for Darfur", *Today's Zaman*, 22 Mart 2010.
- 74 "Harp Akademisi töreninde Arap olmayan ilk lider Gül", *Zaman*, 22 Temmuz 2010.
- 75 Kamal Habib, "Abdullah Gül 6. Kez Mübarek'le Buluştu", *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, 4 Ağustos 2010.
- 76 "TOBB ve DEİK heyeti Kahire'de", *Zaman*, 25 Ekim 2010.
- 77 "Mısır Başbakanı Nazif, TOBB Başkanı Hisarcıklioğlu'nu kabul etti", *Zaman*, 25 Ekim 2010.
- 78 "Mısır Savunma Bakanı Tantavi, Başbuğ ile görüştü", *TGTR HABER*, 18 Kasım 2009.
- 79 "Genelkurmay Başkanı Orgeneral Başbuğ Kahire'de", *Cumhuriyet*, 29 Mayıs 2010.

- 80 "Türk Deniz Kuvvetleri: Bilgi Notu", 27 Eylül 2010, [http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/guncelduyurular/...](http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/guncelduyurular/)
- 81 "Deniz Kuvvetleri Komutanı Yiğit, Kahire'de", *Zaman*, 23 Aralık 2010.
- 82 Fred Pearce, "Does Egypt Own The Nile? A Battle Over Precious Water", 19 Temmuz 2010, [http://e360.yale.edu/content/...](http://e360.yale.edu/content/)
- 83 Dereje Zeleke Mekonnen, "The Nile Basin Cooperative Framework Agreement Negotiations and the Adoption of a 'Water Security' Paradigm: Flight into Obscurity or a Logical Cul-de-sac?", *European Journal of International Law*, (2010) 21 (2): 421-440.
- 84 "Disputed Nile agreement signed", *Al Jazeera*, 14 Mayıs 2010.
- 85 Ahmad Eleiba, "Burundi joins Nile Basin pact opposed by Egypt", *Al Ahram Online*, 10 March 2011.
- 86 "East Africa seeks more Nile water from Egypt", *BBC*, 14 May 2010.
- 87 "African Leaders Discuss Nile River Dispute", *Voice of America*, 23 May 2010.
- 88 "Treaty denying Egypt Nile veto set for ratification", *Al-Arabiya*, 1 March 2011.
- 89 "Egypt moves Nile basin file to National Security Authority", *Daily News Egypt*, 19 May 2010.